

Innhold

Kapittel 1

Innledning	17
Hva er rettspsykologi?	17
Kort om rett og rettsvesen	22
Hvordan passer psykologifaget og juss sammen?	25
Hvorfor skal en jurist ha kunnskap om rettspsykologi?	27
Hvorfor skal en psykolog ha kunnskap om rettspsykologi?	30
Rettspsykologiens historie	31
Rettspsykologi i Norge	33
Psykologiske forskningsmetoder	33
Bokens innhold.....	39

Kapittel 2

Troverdighet, pålitelighet og korrekthet	42
En forbrytelse og tre vitner.....	42
Troverdighet, pålitelighet og korrekthet.....	43
En ny modell.....	49
Troverdighet versus pålitelighet	50
Pålitelighet versus korrekthet	53
Tilståelser som forklaringer.....	55
Oppsummering.....	57

Kapittel 3

Persepsjon og oppmerksomhet	59
Persepsjon.....	61
Når vi ser det som ikke er der.....	62
Når vi ser noe annet enn det som foreligger.....	63
Når vi ikke forestiller oss det vi ikke kan se	64
Persepsjon under uklare forhold	66
Oppmerksomhet.....	67
Uoppmerksomhetsblindhet.....	68
Å se uten å se	71
Våpenfokus.....	72
Stress under hendelsen	73
Oppsummering.....	77

Kapittel 4

Hukommelse	79
Innledning	79
Grunnleggende trekk ved hukommelse	80
Tre stadier ved hukommelse	80
Typer hukommelse	80
Selvbiografisk hukommelse	82
Minner blir trigget.....	83
Hukommelsen er konstruktiv	83
Hukommelsen er påvirkelig.....	85
Hukommelsessynder	86
Midlertidighet	87
Feilattribusjon	87
Skjevhet.....	91
Standhaftighet	91
Fraværenhet.....	93
Blokking.....	94
Vanlige hukommelsesrelaterte problemstillinger i norsk rett	94
Er minner for sterke emosjonelle hendelser mer pålitelige?	94
Minner om traumatiske hendelser kan svekke andre minner	97
Går det an å huske bedre etter hvert?.....	98

Selvbiografisk hukommelse er ikke perfekt.....	100
Det du opplever mange ganger, huskes både godt og dårlig.....	102
Å påberope amnesi for gjerningsøyeblikket er vanligvis lite troverdig.....	103
Utvikling av hukommelse.....	104
Oppsummering.....	110

Kapittel 5

Suggestibilitet, falske minner og myten om fortrenkning	111
Suggestibilitet	112
Falske minner.....	115
Press produserer falske minner	116
Hva skal telle som et falskt minne?	119
Hva betyr falske minner for rettssystemet?	121
Klarer rettens aktører å gjenkjenne falske minner?	124
Myten om fortrenkning.....	129
Suggestibilitet og falske tilståelser.....	134
Fortrenkning brukes ulikt på folkemunne.....	138
Barn og suggestibilitet.....	140
Oppsummering.....	143

Kapittel 6

Løgn deteksjon	145
Hvor gode er mennesker til å avdekke løgn?	147
Nonverbale tegn på løgn	151
Nonverbal adferd i retten	154
Kroppslige forandringer som grunnlag for løgn deteksjon	157
Verbale metoder for å avdekke løgn	160
Systematisk analyse av redegjørelser	160
Metoder som manipulerer vitners forklaring.....	162
Hvordan skal man da jobbe for å avsløre løgn?	164
Strategier basert på sunn fornuft	165
«Strategic use of evidence»	165
Maskinlæringsmetoder.....	166
Noen tilståelser er løgn	167

Oppsummering.....	170
-------------------	-----

Kapittel 7

Personidentifisering	171
Vi er gode til å kjenne igjen personer.....	172
Måten vi kjenner igjen ansikter på.....	176
Er feilidentifisering et problem i rettssystemet?.....	177
Korrekt personidentifisering.....	181
Vitnevariabler.....	182
Prosessvariabler.....	186
Vitnekonfrontasjoner	186
Direktekonfrontasjon	194
Hvordan bør vitnekonfrontasjoner gjennomføres?.....	198
Fantomtegninger	200
Teoretisk utvikling i vitnevariabler og prosessvariabler.....	205
Oppsummering.....	206

Kapittel 8

Avhør	207
Hva er et avhør?	207
Bakgrunnen for dagens barneavhør i Norge	208
Bakgrunnen til dagens avhør av voksne i Norge	215
Grunnleggende vitenskapsbasert avhørsmetode.....	218
Planlegging.....	220
Kontaktetablering.....	220
Fri forklaring.....	221
Sondering.....	222
Avslutning.....	224
Evaluerer.....	224
Belegg for metoden	225
Belegg for nytten av kontaktetablering.....	225
Belegg for verdien av fri forklaring.....	225
Belegg for metoden som helhet	227
Alternativer til undersøkende avhørsmetoder.....	229
Reid-teknikken	230

Scharff-teknikken.....	234
Oppsummering.....	235

Kapittel 9

Juridisk tenkemåte.....	237
Innledning.....	237
Juridisk syn på juridisk tenkemåte.....	238
Psykologisk forskning om hvordan jurister tenker.....	244
Intuisjon og overveielse.....	245
Juristers bruk av intuisjon.....	248
Psykologiske feilkilder.....	252
Systematiske skjevheter.....	253
Positive illusjoner.....	253
Overkonfidens.....	255
Blindsone for egne skjevheter.....	256
Støy.....	257
Gruppeprosesser.....	259
Metodens betydning.....	259
Forbedring av juridisk tenkemåte.....	263
Ville det være bedre med maskiner?.....	263
Kunnskap og bevisstgjøring.....	265
Begrensning av skjønnsfriheten.....	265
Stimulering av motivasjonen.....	265
Metodiske fremgangsmåter.....	266
Oppsummering.....	266

Kapittel 10

Bekreftelser.....	267
Innledning.....	267
Vanlige oppfatninger om objektivitet i rettslige sammenhenger.....	269
Hva er bekreftelsesskjevhet?.....	270
Vi søker etter informasjon som bekrefter det vi tror.....	273
Konsentrasjon om en hypotese.....	274
Positiv teststrategi.....	274
Selektiv eksponering for informasjon.....	275

Vi fortolker informasjon slik at den stemmer med det vi tror	276
Vi husker lettere informasjon som bekrefter det vi tror	279
Hvorfor oppstår bekreftelsesskjevhet?	280
Kognitive årsaker.....	280
Motiver.....	281
Sosiale faktorer.....	282
Min side-skjevhet i sivile saker	283
Bekreftelser i etterforskningen	286
Tidlig konsentrasjon om en hypotese	288
Mangelfullt arbeid med de hypotesene man har.....	289
Skjevhet ved vurderingen av enkeltbevis	291
Bekreftelsesskjevhet i kriminaltekniske undersøkelser	292
Hva kan gjøres for å motvirke bekreftelsesskjevhet?.....	297
Hva kan gjøres for å motvirke kriminalteknisk bekreftelsesskjevhet?	299
Oppsummering.....	301

Kapittel 11

Fortellinger og bevisbedømmelse	302
Innledning	302
Normer og oppfatninger om bevisbedømmelsen.....	303
Psykologisk forskning på bevisbedømmelse	305
Er bevisbedømmelse en form for anvendt sannsynlighetsteori? ..	306
Bevisbedømmelse som vurdering av fortellinger	307
Fortellingsperspektivet.....	314
Fortellinger og korrekthet	316
Hva gjør en fortelling god som fortelling?	317
Fortellingens forankring i bevisene.....	319
Fortellinger og kulturelle masterplot	322
Alternative fortellinger.....	324
Virkninger av fortellinger	326
Fortellinger forenkler tilegnelsen.....	327
Fortellinger øker overbevisningskraften.....	328
Den som åpner, kan prege retten med sin fortelling.....	330
Fortellinger som kilde til feil	331

Fortellinger kan gjøre at vi finner årsaker for det som er tilfeldig	331
Fortellinger kan gjøre at vi forveksler narrativ troverdighet og sannsynlighet	332
Fortellinger kan bidra til etterpåklokskap	333
Utfallskjevhet	334
Etterpåklokskap	335
Oppsummering	335

Kapittel 12

Fornuft og følelser	337
Innledning	337
Relevante og irrelevante faktorer i rettsanvendelsen	338
Følelser	341
Følelsestilstandenes betydning for rettsavgjørelser	342
Fordommer	351
Fordommers betydning for rettsavgjørelser	354
Forankring	356
Forankring og utmåling	358
Oppsummering	363

Kapittel 13

Avslutning	364
Rettspsykologisk sakkyndighet	364
Hvem er kompetent til å være sakkyndig?	364
Hva bidrar en rettspsykologisk sakkyndig med?	366
Systematisering av rettspsykologisk sakkyndige oppdrag	369
Bevisumiddelbarhetsprinsippet og muntlighetsprinsippet i lys av rettspsykologi	371

Referanser	375
-------------------------	-----

Stikkordregister	409
-------------------------------	-----